

Vas skrbi razvoj vašega otroka: kaj storiti?

Če vas skrbi razvoj vašega otroka, se lahko pogovorite s strokovnjakom s področja krepite duševnega zdravja otrok in mladostnikov – s **specialistom otroške in mladostniške psihiatrije ali s kliničnim psihologom**. Strokovna ocena je prvi korak k pomoči otroku ter izvedbi intervenc in programov, ki ustrezajo potrebam vašega otroka in družine.

Vzgoja otroka s SAM je lahko zahtevnejša za starše, zato ima ključno vlogo podpora, ki jo družina prejme tekom obravnave.

Pomembno je, da se morebitne težave čim prej prepozna in da se starši čim bolj zgodaj v otrokovem razvoju obrnejo po pomoč. Prej ko družina prejme ustrezno in strokovno podporo, večja je lahko učinkovitost obravnave.

»Želim si, da bi vedel, da motnja avtističnega spektra pri vsakem otroku izgleda drugače. Pri prijateljevemu otroku so prepoznali avtizem, vendar se je deček zelo razlikoval od mojega sina – imel je zelo šibke jezikovne sposobnosti in z nikomer ni vzpostavljaj očesnega stika. Čeprav sem vedel, da je nekaj drugačnega pri mojemu sinu, si nisem mislil, da gre za spektroatvistično motnjo, saj je imel večji besedni zaklad in bi se mi znal tudi nasmehni.«

– oče dečka s SAM

Pridružene težave

Skoraj tri četrtine otrok z motnjo avtističnega spektra ima pridružene zdravstvene težave – v fizičnem ali duševnem zdravju.

Pridružene težave se lahko pojavijo kadarkoli v otrokovem razvoju. Nekatere se ne izrazijo vse do mladostništva ali do odrasle dobe. Lahko vplivajo na učinkovitost obravnave, zato je pomembno strokovno opredeliti pogoje ter otroka in družino spremljati tekom razvoja.

Nekatere pogosto prepoznane pridružene težave:

- * Anksioznost
- * ADHD (motnja pozornosti s hiperaktivnostjo)
- * Bipolarna motnja
- * Depresivnost
- * Downov sindrom
- * Sindrom fragilnega kromosoma X
- * Gastrointestinalne težave
- * Motorične težave
- * Motnja v duševnem razvoju
- * Obsesivno kompulzivna motnja
- * Epilepsija
- * Motnje spanja
- * Motnje hranjenja
- * Tourettov sindrom

Ko je pri posamezniku prepoznana SAM, lahko otroku in družini pomagajo strokovnjaki ter različne organizacije in društva. Strokovnjaki sodelujejo pri usklajeni rabi različnih pristopov, ki ustrezajo potrebam posameznega otroka in družine.

Obravnava obsega različna področja (zdravstveno, kognitivno, vedenjsko, čustveno, šolsko, socialno in družinsko področje) ter vključuje dokazano učinkovite in terapevtsko osnovane pristope.

Izdelava: Ana Bujišić, mag. psih.
© Mladinsko klimatsko zdravilišče Rakitna
Viri dostopni na uradni spletni strani www.mkz-rakitna.si

SPEKTROAVTISTIČNA MOTNJA

Spektroatvistična motnja (SAM) je nevrobiološka motnja, ki vpliva na otrokov razvoj. Znaki SAM so opazni zlasti na področjih komunikacije in socialnih izmenjav. Otrok lahko izkazuje ponavljajoče se vzorce vedenja ter interesov.

Spektroatvistična motnja se lahko pri otrocih različno izraža. Nekateri se soočajo z blažjimi izzivi, za druge pa motnja močno ovira vsakodnevno delovanje. Izstopajoče značilnosti, katere starši včasih opazijo že v zgodnjem razvoju, vključujejo zakasnen razvoj govora, zoženost interesov ter pomanjkanje očesnega stika.

O spektroavtistični motnji (SAM)

Čeprav ima otrok spektroavtistično motnjo od rojstva, le-ta morda ne bo prišla do izraza, dokler socialne zahteve ne presežejo zmogljivosti otroka. Značilnosti SAM se odražajo na več razvojnih področjih in lahko pomembno ovirajo splošno psihosocialno delovanje. Znaki nastopijo pred tretjim letom starosti, vendar jih starši ne prepoznajo vedno. Stopnja izraženosti je lahko zelo raznolika, s tem pa tudi potreba po podpori. Zaradi individualnih značilnosti otroka in družine je potreben prilagojen pristop pri obravnavi.

Kateri so znaki spektroavtistične motnje?

SAM se lahko različno izraža pri posameznikih, vendar je možno opaziti nekaj skupnih značilnosti:

- * **Težave v interakciji in komunikaciji z drugimi:** ne uporabljajo očesnega stika, da bi pritegnili pozornost drugih, težje prepoznavajo in se manj ustrezno odzivajo na čustvena stanja drugih ter zelo dobesedno dojemajo stvari, zavračajo izkazovanje naklonjenosti v taktilni obliki (objemi, dotiki), prednost dajejo individualni igri.
- * **Ozko polje interesov:** izkazujejo zavzetost in zanimanje za specifično temo, področje ali vrsto predmetov, npr.: zbirajo samo kamne, pri igri uporabljajo samo avtomobilčke ipd.
- * **Ponavljajoče se vedenje:** producirajo lahko ponavljajoče zvoke, npr: cviljenje, brundanje in čiščenje grla. Ponavljajo nekatera vedenja in rituale, kot so pritiskanje stikala za luč, zibanje telesa, itd. Za svoje čustveno udobje potrebujejo rutino, saj jih lahko že najmanjše spremembe zelo vznemirijo.

Otroci s SAM so lahko bolj občutljivi na okus, dotik, zvok oz. senzorne modalitete. Imajo lahko posebne prehranjevalne preference, npr. včasih jedo samo živila s specifično teksturo (samo hrustljivo hrano, surovo hrano,...).

SAM se pogosteje pojavlja pri dečkih, a je velikokrat spregledana pri deklicah, kjer so lahko ponavljajoče oblike vedenja manj opazne. Deklice s SAM se lahko učinkoviteje znajdejo v socialnih situacijah.

Starši otrok s SAM poročajo o otrokovem pomanjkanju zanimanja za druge osebe **v prvem letu življenja**. Slabše vzpostavljajo in vzdržujejo očesni stik med previjanjem ali hranjenjem. Nasmeh, geste in kretnje so lahko manj prisotne, včasih pa popolnoma odsotne.

V prvih treh letih je možno opaziti slabše odzivanje na lastno ime ter osredotočanje zgolj na aktivnosti in predmete, ki jih zanimajo. Igrače postavljajo ali razporejajo v vrsto, a se z njimi ne zaigrajo. Z vrstniki težje delijo igrače in predmete.

Znaki SAM lahko postanejo bolj opazni, ko naj bi otrok že govoril in se igral z drugimi. Otrok lahko izkazuje manj interesa za interaktivno igro z vrstniki in lahko govori na neobičajen način (npr. zelo monotono, piskajoče ipd). Pogosti so tudi zaostanki v govornem razvoju.

Znaki SAM pri starejših otrocih in mladostnikih so lahko bolj opazni, kadar imajo težave s prilagajanjem v novih socialnih situacijah. Težave imajo lahko pri razumevanju in sledenju navodilom ter vzpostavljanju in vzdrževanju prijateljstev. Hobiji in interesi so lahko nepričakovani glede na njihovo starost.

Otroci, ki imajo težave zgolj v socialnih izmenjavah, imajo morda neprepoznane težave s socialno komunikacijo in interakcijo ter nimajo nujno spektroavtistične motnje.

Vzroki SAM?

Ne poznamo natančnega vzroka, vendar vzgoja sama ne povzroči nastanka motnje. Raziskave nakazujejo na pomembnost genetskega ozadja pri razvoju SAM.

Kam po pomoč?

Potrebna je ustrezna ocena otrokovega vedenja s strani strokovnjakov, ki lahko presodijo ali gre zares za SAM ali ne. Za tovrstno oceno so usposobljeni specialisti klinične psihologije ter specialisti otroške in mladostniške psihiatrije, ki sodelujejo pri obravnavi posameznika in družine.

Za strokovno oceno SAM ne zadostuje zgolj en test. Prepoznavna in obravnava temeljita na sodelovanju multidisciplinarnega tima.

Obravnava vključuje celostni pristop, ki mora biti prilagojen potrebam posameznika in družine.

Obsega:

- * Psihodiagnostiko
- * Psihoedukacijo staršev in otroka/mladostnika
- * Treninge starševstva in podporo pri uporabi učinkovitih tehnik uravnavanja čustev in vedenja
- * Sodelovanje med starši, zdravstvenimi delavci in zunanjimi sodelavci/ustanovami (npr. šola, pediater, specialni pedagog, delovni terapevt)
- * Medikamentozno podporo
- * Terapevtsko obravnavo posameznika in družine